

การจำแนกหมวดคำในตำราหลัก ไวยากรณ์ไทย: หลากวิธีคิดหลายทฤษฎี

น้ำเพชร จินเลศ*

บทนำ

ตำราหลักไวยากรณ์ของไทยมีผู้เขียนไว้มากมายหลายเล่ม แต่ละเล่มใช้ทฤษฎีไวยากรณ์ต่างๆ กันในการวิเคราะห์ภาษาไทย ผู้เขียนได้เลือกศึกษาเปรียบเทียบตำราไวยากรณ์ไทยจำนวน ๔ เล่ม ซึ่งหนังสือหลักไวยากรณ์ไทยทั้ง ๔ เล่มที่เลือกมาศึกษานี้จะเป็นตัวแทนของหนังสือที่วิเคราะห์ภาษาไทยโดยใช้ทฤษฎีต่างๆ กัน ได้แก่

๑. หลักภาษาไทย ของพระยาอุปกิตศิลปสาร
๒. โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์ ของศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ณ านนท์

๓. ภาษาศาสตร์เบื้องต้น ของศาสตราจารย์ ดร.อุดม วโรตมลิขิตต์

๔. ไวยากรณ์ไทย ของรองศาสตราจารย์ ดร.นพวรรณ พันธุมะธา

บทความนี้จะเน้นศึกษาเฉพาะเรื่องการจำแนกหมวดคำ ซึ่งคงจะทำให้เราได้เห็นว่ามีหนังสือตำราไวยากรณ์ไทยแต่ละเล่ม ผู้เขียนได้ใช้ทฤษฎีใดในการวิเคราะห์ภาษาไทย และสำหรับคำคำเดียวที่มีหลายความหมายหลายหน้าที่ ตำราไวยากรณ์แต่ละเล่มได้จัดแบ่งไว้ในหมวดคำอย่างไร นอกจากนี้ยังจะทำให้เห็นพัฒนาการของหนังสือตำราหลักไวยากรณ์ไทยโดยภาพรวมได้

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หนังสือหลักภาษาไทย (อักขรวิธี วจิวิภาค วากยสัมพันธ์ จันทรลักษณ์) ของพระยาอุปกิตศิลปสาร

วิชาไวยากรณ์ภาษาไทยที่ได้ใช้เรียนอยู่ตามโรงเรียนทั่วไปนั้น แต่เดิมจะใช้ตำราสอนไวยากรณ์ที่กระทรวงศึกษาธิการได้เรียบเรียงขึ้น และได้แก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมา ต่อมาพระยาอุปกิตศิลปสารได้เรียบเรียงตำราไวยากรณ์ไทยขึ้น โดยอาศัยตำราไวยากรณ์เดิมเป็นหลัก และมีบางส่วนได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ ซึ่งแบ่งเนื้อหาเป็น ๔ ภาค คืออักขรวิธี วจิวิภาค วากยสัมพันธ์ จันทรลักษณ์ ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะเรื่องการจำแนกหมวดคำซึ่งอยู่ในส่วนของวจิวิภาค

หนังสือหลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสารได้จำแนกคำออกเป็นชนิดต่างๆ ๗ ชนิด และได้ให้คำจำกัดความคำแต่ละชนิดไว้ดังนี้

๑. คำนาม เป็นคำบอกชื่อคน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น
๒. คำสรรพนาม เป็นคำใช้แทนชื่อต่างๆ
๓. คำกริยา เป็นคำบอกอาการของคน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น
๔. คำวิเศษณ์ เป็นคำประกอบคำอื่นให้มีความต่างออกไป
๕. คำบุพบท เป็นคำสำหรับนำหน้านามและสรรพนาม
๖. คำสันธาน เป็นคำเชื่อมคำหรือความให้ติดต่อกัน
๗. คำอุทาน เป็นคำบอกเสียงต่างๆ

(พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๙, น. ๗๐)

การจำแนกคำของพระยาอุปกิตศิลปสารนั้นเป็นการวิเคราะห์ภาษาตามแนวไวยากรณ์เดิม (Traditional grammar) กล่าวคือ การจำแนกคำออกเป็นชนิดต่างๆ นั้น ลักษณะการจำแนกคล้ายคลึงกับไวยากรณ์แนวเดิมของอังกฤษ ซึ่งก็ทำตามแบบไวยากรณ์ของภาษากรีกและละตินที่มีการจำแนกคำออกเป็นชนิดต่างๆ ๔-๘ ชนิด (สุจริตลักษณ์ ดิผดุง, ๒๕๓๙, น. ๑๕)

พระยาอุปกิตศิลปสารได้ใช้เกณฑ์หลายเกณฑ์จำแนกชนิดของคำ โดยใช้ความหมายเป็นหลักในการให้คำจำกัดความคำบางชนิด กล่าวคือ ในการพิจารณาว่าคำใดเป็นคำนาม คำกริยา หรือคำอุทาน จะใช้เกณฑ์ความหมายพิจารณาว่าคำนั้นๆ มีความหมายอย่างไรก็จัดให้อยู่ในหมวดคำนั้น ส่วนคำสรรพนาม คำวิเศษณ์ และคำสันธานใช้เกณฑ์หน้าที่ในการพิจารณาว่าคำคำนั้นมีหน้าที่อย่างไรในประโยค หรือมี

ความสัมพันธ์กับคำอื่นอย่างไร ส่วนการพิจารณาว่าคำใดเป็นคำบุพบทใช้เกณฑ์ตำแหน่งในการพิจารณาว่าคำนั้นอยู่ในตำแหน่งอย่างไรในประโยค การใช้เกณฑ์หลายๆ เกณฑ์ จำแนกชนิดของคำเช่นนี้เป็นลักษณะของการวิเคราะห์ภาษาตามแนวไวยากรณ์เดิม

การใช้เกณฑ์หลายเกณฑ์จำแนกชนิดของคำทำให้เกิดปัญหาในการจัดหมวดคำที่มีหลายความหมาย หลายหน้าที่ คำบางคำจะจัดอยู่ในหลายหมวดคำ เช่น

หมวดคำนาม จะแบ่งย่อยเป็น

سامานยนาม คือ คำนามที่เป็นชื่อทั่วไป เช่น คน บ้าน เมือง ใจ

วิสามานยนาม คือ คำนามที่เป็นชื่อเฉพาะที่สมมติตั้งขึ้นสำหรับเรียก คน สัตว์ และสิ่งของบางอย่าง เพื่อให้รู้ชัดว่า คนนี้ สัตว์นี้ ของสิ่งนี้ เช่น ชื่อคน สอน สิน ชื่อสกุล มาลากุล ณ สงขลา

สมุหนาม คือ คำนามที่เป็นชื่อคน สัตว์ และสิ่งของที่รวมอยู่มาด้วยกัน เช่น ทหารมากด้วยกัน เรียก กอง หรือคำอื่นๆ เช่น หมู่ คณะ ฝูง บริษัท นิการ

ลักษณนาม คือ คำนามที่ใช้เรียกลักษณะของسامานยนาม เช่น ลักษณนาม บอกหมวดหมู่ ได้แก่ กอง คณะ หมู่ นิการ ลักษณนามบอกชนิด ได้แก่ พระองค์ คน รูป เรือน

อาการนาม คือ คำนามที่เป็นชื่อแห่งกิริยาอาการ หรือความปรากฏเป็นแห่ง คน สัตว์ และสิ่งของซึ่งเนื่องมาจากคำกริยาหรือคำวิเศษณ์ เช่น การกิน การอยู่ ความสวย (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๙, น. ๗๐-๗๗)

จะเห็นได้ว่าในหมวดคำเดียวกันเมื่อแบ่งเป็นหมวดย่อยลงไปอีก คำบางคำจะจัดอยู่ได้ในหลายหมวดคำย่อย เช่น คำว่า บ้านเมือง ศาล สโมสร ซึ่งพระยาอุปกิตศิลปสารได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ถ้าคำเช่นคำว่า บ้านเมือง ศาล สโมสร หมายความว่าถึงสถานที่ที่กันว่าเป็นسامานยนาม แต่ถ้าหมายความว่าประชุมชนที่ทำการรวมกันอยู่ในสถานนั้นให้ถือว่าเป็นสมุหนาม เช่น ถ้ากล่าวว่า “บ้านเมืองท่าโข้ว ศาลตัดสินยกฟ้อง สโมสรนี้ต้องการคนดี” ทั้ง ๓ คำในที่นี้จะจัดว่าเป็นสมุหนาม การพิจารณาแบบนี้เป็นการดูจากความหมายเมื่อเวลาเรานำไปใช้เป็นหลักว่าคำคำนั้นเมื่ออยู่ในประโยคแล้วมีความหมายว่าอย่างไรก็จัดอยู่ในหมวดคำย่อยนั้น ดังนั้นหมวดคำย่อยลักษณนามก็คือ سامานยนามหรือสมุหนามนั่นเอง แต่นำมาใช้บอกลักษณะของนามข้างหน้า จึงเรียกชื่อต่างออกไป เป็นการพิจารณาจากหน้าที่ของคำคำนั้นว่ามีหน้าที่อย่างไรก็จัดอยู่ในหมวดคำย่อยนั้น

นอกจากนี้ในหมวดย่อยอาการนามพระยาอุปทิศศิลปสารได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า คำกริยาที่ไม่มี “การ” หรือ “ความ” นำหน้า ซึ่งเรียกว่ากริยาสภาวะมาลา ก็ใช้ในหน้าที่นามได้เหมือนกัน เช่น หาบตีกว่าคอน หรืออาการนามที่มาจากคำวิเศษณ์ ถึงจะไม่มี “ความ” นำหน้า ก็นับเป็นอาการนามได้เหมือนกัน เช่น รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเสา เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ถ้าเราพบคำว่า หาบ คอน ดี หรือ ชั่ว ถ้าเราต้องการทราบว่าคุณค่าเหล่านี้จัดอยู่ในหมวดคำใด เราก็จำเป็นจะต้องดูหน้าที่ของคำนั้นๆ ในประโยคว่าทำหน้าที่อย่างไร

หมวดคำสรรพนาม ในหมวดนี้มีหมวดคำย่อย ๒ หมวด ได้แก่

บุรุษสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนคำชื่อในการพูดจากัน เช่น สรรพนามบุรุษที่ ๑ เช่น คำว่า ข้า ผม ฉัน สรรพนามบุรุษที่ ๒ เช่น คำว่า เจ้า เธอ แก สรรพนามบุรุษที่ ๓ เช่น คำว่า พระองค์ เขา มัน

ประพันธสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนนามที่ติดต่อกัน เช่น คำว่า ที่ ผู้ที่ ซึ่ง ผู้ซึ่ง ประพันธสรรพนามนี้มีข้อสังเกตว่า ต้องอยู่ติดกับนามหรือสรรพนามเท่านั้น แต่ถ้าอยู่ติดกับคำกริยาหรือวิเศษณ์ก็เป็นคำประพันธวิเศษณ์ทำหน้าที่เป็นบทเชื่อมอนุประโยคชนิดอื่น เช่น

คนซึ่งเกียจคร้านต้องลำบาก “ซึ่ง” ในประโยคนี้เป็นประพันธสรรพนาม เพราะ “ซึ่ง” ในที่นี้ใช้แทนนาม “คน” อยู่ในตำแหน่งที่ติดกับนาม

เป็นเวลาอันนานซึ่งประมาณไม่ได้ “ซึ่ง” ในประโยคนี้เป็นประพันธวิเศษณ์ เพราะอยู่ในตำแหน่งต่อคำว่า “นาน” ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์

วิภาคสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนนามข้างหน้า เพื่อจำแนกนามนั้นออกเป็นส่วนๆ ได้แก่คำว่า ต่าง บ้าง กัน

“ต่าง” จะใช้แทนนามข้างหน้า เพื่อให้รู้ว่ำนามนั้นจำแนกเป็นหลายส่วน แต่ทำกริยาอย่างเดียว เช่น ชาวสวนต่างก็ฟันดิน ต่างในที่นี้แทนชาวสวน แสดงว่าชาวสวนแบ่งเป็นหลายพวก แต่ทุกๆ พวกก็ฟันดินอย่างเดียวกัน แต่คำว่า “ต่าง” นี้ ถ้าใช้ประกอบคำนามหรือคำกริยาและมักจะอยู่ข้างหน้า ชาวสวนต่างคนก็ต่างอยู่ จะจัดว่าเป็นคำวิเศษณ์ ประเภทประมาณวิเศษณ์ เพื่อบอกจำนวนแบ่งแยก แสดงจำนวนแยกออกเป็นพวกๆ ใช้ประกอบนาม

“บ้าง” ใช้แทนนามข้างหน้า เพื่อให้รู้ว่ำนามนั้นหลายส่วนเหมือนกันแต่แยกทำกริยาต่างๆ กัน เช่น ในประโยค “ชาวนาบ้างไถนาบ้างดำนา” “บ้าง” ในที่นี้แทน

ชาวนา แยกชาวนาออกเป็นพวกๆ และทำกริยาต่างกัน คำ “บ้าง” นี้ ถ้าใช้ประกอบหลังคำนามหรือกริยา เช่นในประโยค “นกบ้างกาบ้าง นอนบ้าง นั่งบ้าง” จะถือว่าเป็นคำวิเศษณ์เช่นเดียวกับคำว่าต่าง

“กัน” ใช้แทนนามข้างหน้า เพื่อให้รู้ว่ำนามนั้นหลายส่วน ซึ่งทำกริยาเกี่ยวข้องกันอยู่ เช่น “ชาวเมืองตีกัน” “กัน” ในที่นี้แทนชาวเมือง แสดงว่ามีชาวเมืองหลายพวก ทำกริยาตีกัน ซึ่งคำว่า “กัน” นี้บางครั้งเป็นคำวิเศษณ์ได้ เช่น “เขาลือกัน ทำงานกัน” เพราะใช้ประกอบหลังกริยา นอกจากนี้ คำ “กัน” ยังใช้เป็นคำชนิดอื่นได้อีก คือ คำบุรุษสรรพนาม เช่น “กันลาก่อนนะ” ซึ่งเป็นสรรพนามใช้แทนตัวผู้พูดเอง และใช้เป็นกริยา เช่น “เขาเอามือกันฉันไว้” เป็นต้น (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๙, น. ๘๐-๘๑) ดังนั้นการพิจารณาว่าคำเหล่านี้อยู่ในหมวดคำใดจึงจำเป็นต้องดูความหมายและหน้าที่เมื่อคำคำนั้นประกอบเข้าในประโยค

นิยมสรรพนาม คือ สรรพนามที่ใช้แทนนาม เพื่อให้รู้กำหนดแน่นอน สรรพนามพวกนี้ได้แก่คำว่า นี้ นั้น โน่น คำว่า นี้ นั้น โน่น กับ นี่ นั้น โน่น จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ตามปกติคำ นี้ นั้น โน่น ใช้เป็นนิยมสรรพนาม และคำ นี้ นั้น โน่น ใช้เป็นนิยมวิเศษณ์ แต่บางครั้งก็ใช้ปนกันบ้าง ในการจำแนกว่าอยู่หมวดคำใดจึงจำเป็นต้องสังเกตว่าคำพวกนี้ทำหน้าที่อย่างไรในประโยค เช่น “นี่ของใคร” “เขาไปที่นั่นเมื่อไร” “นี่ นั้น” ในที่นี้จัดเป็นนิยมสรรพนามเพราะใช้แทนนาม “ฉันไม่ชอบครูนั่น” “นั่น” ในที่นี้เป็นนิยมวิเศษณ์ บอกกำหนดว่าเป็นสิ่งนั้นอย่างเดียว เป็นครูนั่นนั้น ไม่ใช่คนอื่น

อนิยมสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนนามที่ไม่กำหนดแน่นอนลงไปว่าเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ เช่น คำว่า ใคร อะไร ไหน ไตๆ อื่นๆ เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่คำถาม

ปฏิเสธสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้เป็นคำถาม เช่น คำว่า ใคร อะไร ไหน

หมวดคำย่อยของคำสรรพนามทั้ง ๒ หมวดนี้โดยมากคือกลุ่มคำเดียวกัน แตกต่างกันแต่ปฏิเสธสรรพนามใช้เป็นคำถาม ส่วนอนิยมสรรพนามไม่ใช่เป็นคำถาม ตัวอย่าง

ใครมา

ใครในประโยคแรก จัดเป็นอนิยมสรรพนาม ใช้แทนนามที่ไม่กำหนดแน่นอนลงไปว่าเป็นใคร

ใครในประโยคที่สอง จัดเป็นปฏิเสธสรรพนาม ใช้เป็นคำถาม ใครใช้แทนคน

ที่มาซึ่งจะต้องถามให้ทราบ

นอกจากนี้คำว่า อะไร ไหน ยังใช้เป็นคำวิเศษณ์ได้ เช่น เขาห่มผ้าอะไรได้
ทั้งนั้น เขาจะมาทำไมก็ตาม จัดเป็นอนิยมิวิเศษณ์ ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์แสดงนามไม่กำหนด
แน่นอนลงไป และถ้าใช้แสดงความสงสัยหรือในคำถามก็จะจัดเป็นปฤจฉาวิเศษณ์ เช่น
นั่นเป็นสัตว์อะไร คนไหนเป็นลูกคุณ (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๙, น. ๗๘-๘๒)

หมวดคำกริยา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพระยาอุปกิตศิลปสารได้ให้คำจำกัดความของคำ
กริยาคือ คำที่แสดงอาการของนาม เพื่อให้รู้ว่ำนามหรือสรรพนามนั้นๆ ทำอะไร
หรือเป็นอย่างไร เช่น

คนนั่ง

แมววิ่ง

นั่ง วิ่ง แสดงอาการของคนและแมว เป็นต้น

หมวดคำกริยาแบ่งเป็น ๔ หมวดย่อย ได้แก่

อกรรมกริยา คือ คำกริยาที่มีใจความครบบริบูรณ์ ไม่ต้องมีคำที่เป็นกรรม
(ผู้ถูกรับ) ข้างท้าย เช่น เขาไป เรามา คนนอน แต่จะมีคำวิเศษณ์บางคำที่สามารถ
ใช้เป็นอกรรมกริยาได้ เช่น เขาโง่ เขาสวย เขาช้า โง่ สวย ช้า ในที่นี้จัดเป็นคำวิเศษณ์
ที่ทำหน้าที่เป็นอกรรมกริยา ซึ่งพระยาอุปกิตศิลปสารได้อธิบายไว้ว่า คำวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่
เป็นอกรรมกริยานั้น ในภาษาอื่นเขาต้องใช้ “เป็น” ประกอบ เช่น “เขาเป็นโง่” “เขา
เป็นดี” เป็นต้น แต่ในภาษาไทยใช้ “เป็น” ประกอบไม่ได้ เพราะถ้าใช้ “เป็น” ประกอบ
เข้า จะทำให้มีเนื้อความไปทางอื่น เช่น “เขาเป็นใหญ่” ความหมายจะหมายถึงว่า
เขาเป็นคนมีอำนาจวาสนา หาใช่ตัวเขาใหญ่ไม่ เป็นต้น และคำวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่เป็น
กริยานี้ใช้คำกริยานุเคราะห์ (กริยาช่วย เช่น คง ต้อง จัก) ประกอบได้เหมือนกริยา
เช่น “เขาคงชั่ว” “เขาจักดี” เป็นต้น

สกรรมกริยา คือ คำกริยาที่มีใจความไม่ครบบริบูรณ์ในตัว ต้องมีคำที่เป็น
กรรมมารับข้างท้ายอีก เช่น เขากินน้ำ เขอยากนอน ซึ่งคำว่า กิน ยาก ในที่นี้ยังมี
ใจความไม่ครบ คือไม่ทราบว่าจะกินอะไร หรืออยากอะไร เมื่อมีกรรมมารับข้างท้ายจึงจะ
ได้ความครบ แต่ก็มีข้อสังเกตว่า คำกริยาบางคำเป็นได้ทั้งอกรรมกริยาและสกรรมกริยา
เช่น ประดูเปิด เปิดในที่นี้เป็นอกรรมกริยา เพราะมีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่
ต้องมีกรรมมารับ แต่ในประโยคที่ว่า “คนเปิดประดู” เปิด ในที่นี้จัดว่าเป็นสกรรมกริยา

เพราะถ้ากล่าวว่ “คนเปิด” จะไม่ได้ความ ต้องมีคำว่ ประตุ เข้ามารับจึงจะได้ความ ดังนั้นในการจำแนกเราจำเป็นต้องสังเกตเนื้อความของคำกริยานั้นๆ ด้วย

วิกตรกริยา คือ กริยาพวกที่ไม่มีเนื้อความในตัว ต้องอาศัยเนื้อความของ วิกติกรกรหรือกรอื่นที่อยู่ข้างท้ายเข้าช่วยจึงจะได้ความครบ ได้แก่คำว่ เป็น เหมือน คล้าย เท่า เป็นที่นำสังเกตว่คำวิกตรกริยาในภาษาอื่น เช่น อังกฤษ หรือบาลี จะใช้ ประกอบกับคำนามหรือคำวิเศษณ์ก็ได้ แต่ในภาษาไทยมักจะใช้ประกอบคำนาม เช่น เขาเป็นคุณนาย เขาเหมือนกับบ้า คำว่ บ้า ถึงแม้จะเป็นคำวิเศษณ์แต่ในที่นี้พระยา อุบัติศิลปสารจัดว่เป็นคำนาม โดยอธิบายว่ เพราะคำคำนี้เป็นคำนามก็ได้ เช่น อย่าคบบ้า ส่วนวิกตรกริยาที่ใช้กับวิเศษณ์มีอยู่บ้าง แต่จะมีความหมายไปอีกทาง หนึ่ง ดังได้กล่าวถึงไปแล้ว เช่น เขาเป็นใหญ่กว่าฉัน

กริยานุเคราะห์ คือ กริยาที่ใช้ช่วยกริยาอื่นให้ได้ความครบตามระเบียบของกริยา (ครบตามมาลา กาล วาจก) เช่น คำว่ คง จะ ต้อง เคย เป็นต้น คำเหล่านี้มักใช้ ประกอบข้างหน้ากริยา เช่น เขาคงสอบตก เขาจะไปอุดร และมีบางพวกใช้ประกอบ หลังกริยา เช่น คำว่ ชี เกิด ตัวอย่างประโยค เช่น ดูซิ ไปเกิด มีข้อที่น่าสังเกตคือจะมี คำกริยาบางคำนำมาใช้เป็นกริยานุเคราะห์ได้ เช่น

แหวนวนนี้ต้องตาฉันมาก

เขาต้องไปโรงพยาบาลทุกวัน

เขาเคยแล้ว

เขาเคยไปที่นั้น

งานของฉันแล้วแต่วัน

เขาทำแล้ว

คำว่ ต้อง เคย และแล้ว ในประโยคข้างมือ คือคำกริยาแท้ (อกรรมกริยา / สกรรมกริยา) ส่วนคำ ต้อง เคย และแล้ว ในประโยคขวามือ คือคำกริยานุเคราะห์ เพราะใช้ประกอบเพื่อช่วยกริยาอื่น

ส่วนในประโยค ตาสักกินข้าวหมด ตาสีตีแมวตาย ตาสีไม่มา คำ หมด ตาย ไม่ ในที่นี้ไม่ใช่กริยานุเคราะห์ ซึ่งพระยาอุบิตศิลปสารได้อธิบายคำเหล่านี้ว่เป็นคำ วิเศษณ์ประกอบกริยาให้มีความแปลกออกไป ไม่ได้ช่วยกริยาอื่นให้มีเนื้อความตาม หน้าที่กริยา (พระยาอุบิตศิลปสาร, ๒๕๓๔, น. ๘๓-๘๖)

หมวดคำวิเศษณ์

คำวิเศษณ์ในบางภาษา เช่น ภาษาอังกฤษจะมี ๒ รูป รูปหนึ่งใช้ประกอบนาม และสรรพนามเรียกคุณศัพท์ และอีกรูปหนึ่งใช้ประกอบกริยา คุณศัพท์ และวิเศษณ์ เรียก กริยวิเศษณ์ เนื่องจากในภาษา เช่นภาษาอังกฤษจะมีรูปต่างกัน เช่น คำ

คุณศัพท์ “ดี” คือ good กริยาวิเศษณ์ “ดี” คือ well เป็นต้น แต่ในภาษาไทยมีรูปอย่างเดียวกัน จึงเรียกรวมว่า วิเศษณ์ ทั้งหมด

หมวดคำวิเศษณ์จำแนกเป็นหมวดย่อย ๑๐ หมวดได้แก่

๑. ลักษณะวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกลักษณะ เช่น คนโง่ คนฉลาด

๒. กาลวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกเวลา เช่น แสดงเวลาภายหลัง ภายหลัง และปัจจุบัน เช่น เวลาเย็น นอนนาน

๓. สถานวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกสถานที่ แสดงที่อยู่ ระยะที่ตั้งอยู่ เช่น บ้านใกล้ อยู่ไกล

๔. ปริมาณวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกจำนวนผิดแผกกัน เช่น คนมาก กินจุ

๕. นิยมวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกกำหนดเขตของความหมายชัดเจน ว่าเป็นสิ่งนั้นอย่างเดียวย เช่น คนนี้ ฉันเอง

๖. อนิยมวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์แสดงความไม่กำหนดแน่นอนลงไป เช่น เขามาเวลาใดก็ได้ เจ้าทำใจไม่ได้ทั้งนั้น

๗. ปฤจฉาวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกความสงสัยหรือใช้ในการถาม เช่น ท่านอายุเท่าไร นั่นเป็นสัตว์อะไร

๘. ประติษฐานวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์ที่แสดงการรับรองในเรื่องเรียกขานและโต้ตอบ เช่น จำ ขอรับกระผม

๙. ประติเสธวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์ที่บอกความห้ามหรือความไม่รับรอง เช่น ไม่อยู่ มิได้อยู่

๑๐. ประพันธวิเศษณ์ คือ คำประพันธสรรพนามที่นำมาใช้เป็นคำวิเศษณ์ เช่น เป็นของมากอันไม่สามารถคำนวณได้ เขากินอย่างที่เราเรียกว่ายัดนุ่น

(พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๙, น. ๘๗-๘๕)

ในหมวดคำวิเศษณ์นี้ได้กล่าวถึงข้อสังเกตบางประการไปบ้างแล้วเมื่อกล่าวถึงหมวดคำสรรพนามและหมวดคำกริยา จะขอกล่าวเพิ่มเติมถึงหมวดคำย่อยบางหมวดได้แก่

ลักษณะวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกลักษณะ ส่วนใหญ่ใช้ประกอบนามหรือสรรพนาม ที่ใช้ประกอบกริยาและวิเศษณ์มีไม่มากนัก คำวิเศษณ์กลุ่มนี้ เช่น ขาว ดำ สูง ต่ำ เร็ว ช้า และคำวิเศษณ์กลุ่มนี้อาจนำคำชนิดอื่นมาใช้ก็ได้ เช่น ช้างป่า ช้างไม้ ช้างบ้าน คำว่า ป่า ไม้ เดิมเป็นคำนาม บ้าน เดิมเป็นคำกริยา แต่ในที่นี้พระยา

อุปมาอุปไมยจัดว่าเป็นคำวิเศษณ์ใช้ประกอบคำนาม ช้าง

สถานวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์บอกสถานที่ แสดงที่อยู่หรือระยะที่ตั้งอยู่ เช่น ใกล้ ใกล้ เหนือใต้ ใช้ประกอบคำนามและกริยา เช่น บ้านใกล้ บ้านเหนือ อยู่ใกล้ อยู่เหนือ เป็นต้น มีข้อที่น่าสังเกตว่าคำวิเศษณ์พวกนี้ทำหน้าที่เป็นบุพบทด้วย ถ้ามีนามหรือคำที่ทำหน้าที่นามต่อคำเหล่านี้ออกไปอีก เช่น บ้านอยู่ใกล้ๆ ใกล้ในที่นี้เป็นบุพบทบอกระยะของสถานที่

หมวดคำบุพบทจำแนกเป็นหมวดย่อย ๒ หมวดได้แก่

๑. บุพบทที่ไม่เชื่อมกับคำอื่น บุพบทพวกนี้คือบุพบทที่เนื่องมาจากภาษาบาลี มีหน้าที่นำหน้าคำอื่นเท่านั้น แต่ไม่ได้เชื่อมกับคำข้างหน้าเลย ได้แก่ คำว่า ดูร ดูรา ดูก่อน ช้าแต่

๒. บุพบทที่เชื่อมกับคำอื่น คือ บุพบทที่นำหน้านาม สรรพนาม หรือกริยา สภาวมาลา เช่น คำว่า แก่ ของ กับ เพื่อ เมื่อ บน ใต้ เป็นต้น (พระยาอุปทิศศิลปสาร, ๒๕๓๙, น. ๙๗-๑๐๓)

ข้อสังเกตที่น่าสนใจของหมวดคำบุพบทได้กล่าวถึงไปแล้วในหมวดคำวิเศษณ์ ในที่นี้จึงไม่ขอกล่าวถึงอีก

หมวดคำสันธานจำแนกออกได้ดังนี้

๑. เชื่อมความคล้ายตามกัน เช่น ครั้น...จึง เมื่อ...ก็ พอ...ก็

๒. เชื่อมความที่แย้งกัน เช่น แต่ ถึง...ก็ กว่า...ก็

๓. เชื่อมความต่างตอนกัน เช่น ฝ่าย ส่วน อนึ่ง

๔. เชื่อมความที่เป็นเหตุเป็นผลกัน เช่น จึง เพราะฉะนั้น เหตุฉะนั้น

๕. เชื่อมความที่เลือกเอา เช่น หรือ ไม่...ก็ มิฉะนั้น

๖. เชื่อมความแบ่งรับรอง เช่น ถ้า และ ถ้า...ก็

๗. เชื่อมเพื่อให้ความสละสลวย เช่น ก็ อันว่า อย่างไรก็ตาม

พระยาอุปทิศศิลปสารได้ให้ข้อสังเกตว่า คำสันธานบางครั้งก็มีลักษณะคล้ายกับคำชนิดอื่นๆ ข้อสำคัญให้สังเกตว่า คำใดนำมาใช้เชื่อมด้วยคำตามลักษณะที่กล่าวมาแล้วก็นับเป็นสันธาน (พระยาอุปทิศศิลปสาร, ๒๕๓๙, น. ๑๐๕-๑๐๙)

หมวดคำอุทาน จำแนกเป็นหมวดย่อย ๒ หมวดได้แก่

๑. อุทานบอกอาการ คือ คำอุทานที่ผู้พูดเปล่งออกมาเพื่อให้รู้จักอาการต่างๆ ของผู้พูด ใช้บอกอาการในเวลาพูดจากัน เช่น เฮ้ย ้วย เหม่ เอ หรือสอดลงในระหว่าง

ถ้อยคำ เพื่อให้ถ้อยคำนั้นสละสลวย เช่น อนิจจา อู๊ย เออ แอ

๒. อุทานเสริมบทคือ คำอุทานที่ผู้พูดกล่าวเพิ่มเติมถ้อยคำเสริมขึ้น เช่น ลูกเต้า แขนแมน เลขผา คำว่า เต้า แมน ผา จะเป็นคำที่ใส่เข้ามาโดยไม่มีเนื้อความ (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๙, น. ๑๐๙-๑๑๑)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นตัวอย่างบางส่วนที่น่าสนใจของการจำแนกคำเป็นหมวดใหญ่และหมวดย่อยของพระยาอุปกิตศิลปสาร และจะเห็นได้ว่า เนื่องจากที่เป็น การจำแนกคำตามไวยากรณ์แนวเดิมซึ่งมักจะแบ่งคำเป็นชนิดต่างๆ โดยถือความหมายของคำเป็นเกณฑ์ ถ้าต้องการทราบว่าคุณนี้เป็นคำชนิดไหนก็ต้องดูว่าคุณคำนั้นหมายถึงอะไร เช่น ถ้าเป็นคำบอกชื่อคน สัตว์ สิ่งของ ก็เป็นคำนาม ถ้าเป็นคำบอกอาการของคน สัตว์ สิ่งของ ก็จัดว่าเป็นคำกริยา เป็นต้น ซึ่งการกำหนดคำและให้คำจำกัดความของคำแต่ละชนิดโดยใช้ความหมายนั้น เนื่องจากเรื่องของความหมายเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด เป็นเรื่องที่ศึกษาโดยตรงไม่ได้ การใช้ความหมายเป็นหลักในการจำแนกภาษาจึงทำให้เข้าใจตรงกันได้ยาก และไม่สามารถให้คำจำกัดความที่แน่นอนตายตัวได้ ส่วนในหมวดคำย่อยก็ใช้เกณฑ์หลายเกณฑ์ในการจำแนก คำคำเดียวที่มีหลายความหมาย หลายหน้าที่จึงสามารถจัดอยู่ได้ในหลายหมวดคำ การจะพิจารณาว่าคุณคำนั้นอยู่ในหมวดใดจึงต้องพิจารณาว่าเมื่อนำไปใช้ในประโยค คำนั้นมีหน้าที่หรือความหมายหรืออยู่ในตำแหน่งใดในประโยคและเป็นไปตามคำจำกัดความของหมวดคำใด

โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์ (The Structure of Thai: Grammatical System) ของศาสตราจารย์ ดร. วิจิตรน ภาณุพงศ์

หนังสือโครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์ เล่มนี้เป็นผลงานวิจัยระบบไวยากรณ์ในภาษาไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในหนังสือ Inter - Sentence Relations in Modern conversational Thai ซึ่งวิจิตรน ภาณุพงศ์ได้กล่าวไว้ในคำนำว่าระบบไวยากรณ์ไทยตามที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้เป็นผลการวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์โครงสร้าง (Structural Grammar)

ในเรื่องของการจำแนกหมวดคำนั้น นักภาษาศาสตร์โครงสร้างมีความเห็นว่าคุณแต่ละภาษาจะมีลักษณะเฉพาะของตน การที่จะแบ่งคำในภาษาหนึ่งตามแบบของการแบ่งคำอีกภาษาหนึ่งดังที่นักภาษาศาสตร์แนวเดิมทำย่อมจะทำให้เราไม่ได้เห็น

ลักษณะที่แท้จริงของภาษาที่เรากำลังวิเคราะห์อยู่ และในการจำแนกหมวดคำนั้นไม่ควรจะใช้เกณฑ์หลายเกณฑ์ปนกันในการจำแนก เช่น ใช้ทั้งเกณฑ์ความหมาย หน้าที่ และตำแหน่ง ถ้าหากจะใช้เกณฑ์ใดก็ควรจะใช้ให้ตลอด และดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การใช้ความหมายเป็นเกณฑ์ในการจำแนกคำนั้น เราไม่สามารถที่จะให้คำจำกัดความของคำนั้นๆ ให้แน่นอนตายตัวลงไปได้ เช่น

ก. เหลืองเป็นสีที่ฉันชอบ

ข. ผ้าชิ้นนี้เหลืองแล้ว

ค. น้องใส่เสื้อเหลือง

ถ้ายึดตามความหมายเป็นเกณฑ์ เหลือง เป็นคำใช้เรียกชื่อสีชนิดหนึ่ง คำนี้จึงควรเป็นคำนามทั้ง ๓ กรณี แต่ปรากฏว่าในข้อ ก. เท่านั้นที่ถือกันว่าเป็นคำนาม ข้อ ข. และ ค. ไม่ใช่คำนาม (วิจิตร ณ ภาณุพงศ์, ๒๕๓๖, น. ๕๐)

นักไวยากรณ์โครงสร้างมีความคิดว่าความหมายเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เพราะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึก ตลอดจนอารมณ์ของผู้พูดและผู้ฟัง เป็นเรื่องที่จะศึกษาให้รู้อย่างละเอียดได้ยากและเป็นสิ่งที่เรายังเข้าไม่ถึง ฉะนั้นจึงไม่ควรที่จะใช้เกณฑ์ความหมายเป็นหลักจำแนกคำ (วิจิตร ณ ภาณุพงศ์, ๒๕๓๖, น. ๕๐) ตามแนวคิดของนักไวยากรณ์โครงสร้างเห็นว่า เมื่อเราสังเกตดูคำต่างๆ ในประโยคจำนวนมากพอควรแล้ว เราพอจะตั้งเป็นข้อสมมติฐานขึ้นได้ว่า คำชนิดไหนมักจะปรากฏในตำแหน่งหน้าหรือหลังคำพวกไหนบ้าง ต่อไปจึงนำคำเหล่านั้นมาสร้างเป็น กรอบประโยคทดสอบ เพื่อทดสอบข้อสมมติฐานที่ได้สร้างขึ้น แล้วจึงนำกรอบประโยคทดสอบนั้นมาใช้เป็นหลักในการแบ่งคำพูดออกเป็นหมวดคำต่างๆ โดยยึดหลักว่า คำที่ปรากฏในตำแหน่งเดียวกันได้เป็นคำในหมวดเดียวกัน (วิจิตร ณ ภาณุพงศ์, ๒๕๓๖, น. ๕๑)

การจำแนกหมวดคำโดยอาศัย ตำแหน่ง ของคำเป็นเกณฑ์นั้นวิจิตร ณ ภาณุพงศ์ได้แบ่งคำพูด* ออกเป็นหมวดคำต่างๆ รวม ๒๖ หมวด

* ผู้เขียนตำราไวยากรณ์แนวคิดไม่ได้ระบุว่ากำลังศึกษาภาษาพูดหรือภาษาเขียน ผู้เขียนตำราไวยากรณ์โครงสร้างเห็นว่า ภาษาพูดเป็นภาษาที่ใช้กันเป็นประจำและใช้กันทุกคน ส่วนภาษาเขียนจำกัดอยู่ในวงของผู้ที่ได้รับการศึกษาเท่านั้น ผู้เขียนตำราไวยากรณ์โครงสร้างจึงสนใจศึกษาภาษาพูดเป็นอันดับแรก

หมวดคำนามและคำกริยากรรม

จากการสังเกตเรื่องตำแหน่งของคำในประโยคภาษาไทย เราสามารถสร้างกรอบประโยคทดสอบคู่แรกสำหรับกำหนดคำ ๒ หมวด ได้ดังนี้

๑. ก. X / แล้ว

๑. ข. X กำลัง /

คำนาม คือ คำใดก็ตามที่สามารถปรากฏในตำแหน่ง X ของกรอบประโยคทั้งสองนี้ได้ และประโยคนั้นต้องเป็นประโยคเริ่ม* ด้วย เช่น คำว่า พ่อ ลูก นก

คำกริยากรรม คือ คำที่สามารถปรากฏในตำแหน่ง / ของกรอบประโยคทั้งสองนี้ได้ เช่น นอน ตก ผอม

หมวดคำกริยากรรม การกำหนดหมวดคำชนิดนี้ จะใช้กรอบประโยคทดสอบคู่ที่ ๒ คือ

๒. ก. นาม _____ นาม แล้ว

๒. ข. นาม กำลัง _____ นาม

คำใดก็ตามที่ปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคคู่นี้ได้ และประโยคนั้นเป็นประโยคเริ่ม จะถือเป็นคำกริยากรรม เช่น ทำ เขียน ตั้ง

หมวดคำกริยาวิกรรม การกำหนดหมวดคำชนิดนี้ จะใช้กรอบประโยคทดสอบคู่ที่ ๓ คือ

๓. ก. นาม _____ นาม นาม แล้ว

๓. ข. นาม กำลัง _____ นาม นาม

คำใดก็ตามที่ปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคคู่นี้ได้ และประโยคนั้นเป็นประโยคเริ่ม จะถือเป็นคำกริยาวิกรรม เช่น ให้ บอก แจก

หมวดคำกริยากรรมย่อย

คำกริยากรรมย่อยที่ปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบ

๔. นาม _____ กว่า นาม แล้ว เรียกว่าคำกริยากรรมย่อย เช่น เก่า เย็น ผอม คำกริยากรรมย่อยนี้ตามตำราไวยากรณ์เดิมเรียกว่า คำวิเศษณ์ขยายนาม หรือคำคุณศัพท์ แต่เนื่องจากคำประเภทนี้ปรากฏในตำแหน่งคำกริยากรรม และ

* ประโยคเริ่ม หมายถึง ประโยคซึ่งเราใช้เริ่มต้นบทสนทนาได้เพราะเมื่อพูดแล้วผู้ฟังจะเข้าใจความหมายได้ทันที ไม่ต้องอาศัยคำพูดที่มาก่อน

เป็นหมวดย่อยของคำกริยากรรมอีกทีหนึ่ง จึงเรียกว่า คำกริยากรรมย่อย (วิจิตรนภานุพงศ์, ๒๕๓๖, น. ๕๑-๕๖)

จากการที่เราจำแนกหมวดคำโดยพิจารณาจากตำแหน่งเป็นเกณฑ์ โดยไม่ได้พิจารณาเรื่องของความหมาย อาจทำให้เกิดปัญหาในการพิจารณาประโยคที่กำกวมมีความหมายได้ ๒ อย่าง ซึ่งหน้าที่ของคำในประโยคในแต่ละความหมายก็จะแตกต่างกัน เช่น ในประโยคที่ว่า น้องชายหนังสือเด็ก เราอาจพิจารณาได้เป็น ๒ กรณี

กรณีแรกถือว่า ชาย เป็นกริยาสกรรม ซึ่งมีค่านาม ๒ คำตามหลัง แต่ค่านาม ๒ คำในที่นี้คือคำว่า หนังสือ และเด็ก ทำหน้าที่ร่วมกัน ประโยคนี้จึงมีความหมายว่า น้องชายหนังสือสำหรับเด็ก

กรณีที่สองถือว่า ชาย เป็นคำกริยาทวิกรรม ซึ่งมีค่านาม ๒ คำตามหลัง แต่ค่านาม ๒ คำนี้ทำหน้าที่แยกกันเป็นคนละส่วน ประโยคนี้จึงมีความหมายว่า น้องชายหนังสือให้แก่เด็ก

หมวดคำช่วยกริยา แบ่งได้เป็น ๒ หมวด คือ คำช่วยหลังกริยา คือ คำที่ปรากฏแทนที่คำว่า แล้ว ในกรอบประโยคทดสอบ ๑. ก. ๒. ก. หรือ ๓. ก. ได้ มีอยู่ทั้งหมด ๓ คำ คือ แล้ว อยู่ อยู่แล้ว คำช่วยนำกริยา คือ คำที่ปรากฏแทนที่คำว่า กำลัง ในกรอบประโยคทดสอบ ๑. ข. ๒. ข. หรือ ๓. ข. ได้ มีทั้งหมด ๓๑ คำ เช่น เพิ่ง เคย จะ กำลัง

หมวดคำปฏิเสธ คำปฏิเสธที่พบบ่อยที่สุดในภาษาพูดคือคำว่า ไม่ ซึ่งจะปรากฏได้ในหลายๆ ตำแหน่งในประโยค

หมวดคำนำกริยาและหลังกริยา จะไม่เคยปรากฏตามลำพังโดยที่ไม่มีคำกริยาอยู่ด้วย และจะไม่ลงเสียงหนัก หมวดคำนำกริยามีอยู่ ๒ คำ คือ ไป มา ซึ่งมีความหมายแสดงทิศทางที่เกี่ยวกับตัวผู้พูด หมวดคำหลังกริยามีอยู่ ๑๑ คำ เช่น ไป มา ขึ้น ลง เข้า ออก ซึ่งบางคำมีความหมายเพียงอย่างเดียว บางคำมีหลายความหมาย

จะเห็นได้ว่าหมวดคำนี้ได้มีการกล่าวถึงความหมายของคำด้วย ซึ่งอาจจะเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำคำเหล่านี้ไปใช้และมีข้อสังเกตว่า คำเหล่านี้จะถือว่าเป็นคนละคำกับคำกริยา เช่น

เข้า ในประโยค เขาเข้าบ้านแล้ว

ขึ้น ในประโยค เพื่อนกำลังขึ้นบันไดมา

ไป ในประโยค เด็กไปโรงเรียน

เข้า ขึ้น ไป ในประโยคข้างต้นถือว่าเป็นคำกริยา

หมวดคำลงท้าย คือ คำที่ปรากฏในตำแหน่งท้ายสุดของประโยค หรืออาจจะปรากฏในตำแหน่งท้ายส่วนของประโยค เช่น คะ คะ จ๊ะ ฮะ ซิ เกอะ

หมวดคำวิเศษณ์ คือ คำที่ปรากฏหลังคำกริยา ในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบ

๕. นาม กริยาอาการ _____

ซึ่งมีเงื่อนไขอยู่ว่า จะต้องไม่ใช่คำกริยา ไม่ใช่คำลงท้าย จึงจะถือว่าเป็นคำกริยาวิเศษณ์ เช่น จัง เหลือเกิน ก่อน ด้วย อีก มาก

สังเกตได้ว่าคำกริยาวิเศษณ์นี้อาจปรากฏในตำแหน่งคำกริยาอาการก็ได้ เช่น ปีนี้น้ำมาก มาก ในประโยคนี้คือคำกริยาอาการ

เขาหัวเราะมาก มาก ในที่นี้คือกริยาวิเศษณ์

วิจิตร ภาณุพงศ์ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า คำกริยาวิเศษณ์มีทั้งประเภทที่พ้องรูปพ้องเสียงกับคำกริยา เช่น มาก และประเภทที่ไม่พ้องกับคำกริยา เช่น จัง เหลือเกิน

หมวดคำพิเศษ หมวดคำนี้มีคำอยู่ไม่มากนัก เช่น คำว่า ปกติ ธรรมดา น่ากลัว โดยทั่วไป ที่จริง ซึ่งจะปรากฏต้นประโยค ระหว่างหน่วยประธานกับหน่วยกริยา หรือท้ายประโยคก็ได้

หมวดคำสรรพนาม

ถือว่าเป็นหมวดย่อยของคำนาม มีลักษณะที่เหมือนกับคำนาม คือ อาจจะปรากฏตำแหน่งเดียวกับคำนามได้ แต่ที่ต่างจากคำนามคือ เรานำคำคุณศัพท์มาขยายคำนามได้ แต่จะนำมาขยายคำสรรพนามไม่ได้ สรรพนามบุรุษที่ ๑ เช่น ฉัน เรา ข้าพเจ้า สรรพนามบุรุษที่ ๒ เช่น เธอ ลี้อ นาย สรรพนามบุรุษที่ ๓ เช่น เขา ท่าน เธอ นอกจากนี้ยังมีสรรพนามอื่นๆ เช่น ใคร อะไร นี่ นั่น โน้น

หมวดคำลักษณนาม

คำใดก็ตามที่ไม่ใช่คำนามซึ่งอาจจะปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบข้างล่างนี้ได้ เรียกว่า คำลักษณนาม

๖. นาม _____ คุณศัพท์ _____ กริยาอาการ _____ แล้ว

คำลักษณนามนี้อาจจะมีรูปเดียวกันกับคำนาม หรืออาจจะมีรูปแตกต่างจากคำนามก็ได้ ซึ่งในที่นี้ได้กล่าวถึงเรื่องความหมายไว้ด้วย คือ คำนามบางคำเมื่อใช้กับคำลักษณนามที่มีรูปเดียวกันจะมีความหมายแตกต่างจากเมื่อใช้กับคำลักษณนามที่มีรูป

แตกต่างกัน เช่น คำว่า ไต๊ะ ถ้าใช้กับคำลักษณนามว่า ตัว จะหมายถึงไต้อย่างเดียว แต่ถ้าใช้ลักษณนามว่า ไต๊ะ จะหมายถึง ไต๊ะ แก้วอี และอาจจะรวมอาหารบนไต๋ด้วย เป็นต้น

หมวดคำที่เกี่ยวข้องกับจำนวน แบ่งออกเป็น ๔ หมวด คือ

ก. หมวดคำจำนวนนับ คือ คำใดก็ตามที่ไม่ใช่คำหน้าจำนวน ซึ่งปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบที่ ๗ ได้ เช่น หนึ่ง สอง สาม บาง ทุก ที่

๗. นาม คำช่วยหน้ากริยา กริยาสกรรม นาม _____ ลักษณนาม

ข. หมวดคำลำดับที่ คือ คำใดก็ตามที่ไม่ใช่คำคุณศัพท์ ไม่ใช่คำบอกกำหนดเสียงตรีและจัตวา ซึ่งปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบที่ ๘ ได้

๘. นาม คำช่วยหน้ากริยา กริยาสกรรม นาม _____ ลักษณนาม

ค. หมวดคำหน้าจำนวน คือ คำที่ปรากฏข้างหน้าคำจำนวนนับ คือระหว่างนามกับคำจำนวนนับในกรอบประโยคที่ ๗ เช่น คำว่า อีก ลัก ทั้ง ประมาณ เกือบ

ง. หมวดคำหลังจำนวน คือ คำใดก็ตามที่ไม่ใช่คำคุณศัพท์ ไม่ใช่คำบอกกำหนดเสียงตรี ไม่ใช่คำกริยาวิเศษณ์ ไม่ใช่คำช่วยหลังกริยา ซึ่งปรากฏหลังคำลักษณนามในกรอบประโยคที่ ๗ ได้ เช่น เศษ เท่า ครึ่ง พอดี

หมวดคำที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด แบ่งย่อยได้เป็น ๒ หมวด คือ

ก. หมวดคำบอกกำหนดเสียงตรีและเสียงจัตวา อาจจะปรากฏหลังคำนามทันที หรือมีคำลักษณนามคั่นอยู่ก่อนก็ได้ เช่น คำว่า นี่ นั้น อื่นๆ ต่างๆ

ข. หมวดคำบอกกำหนดเสียงโท จะปรากฏในตำแหน่งกรอบประโยคทดสอบที่ ๙

๙. นาม จำนวนนับ ลักษณนาม _____ กริยาอกรรม ช่วยหลังกริยา มีอยู่ ๔ คำ คือ นี่ นั้น โน่น นู่น ซึ่งจะปรากฏหลังคำนามทันทีได้ แต่จะให้มีคำลักษณนามคั่นอยู่ก่อนไม่ได้

ในที่นี้ได้มีการกล่าวถึงความหมายของคำบอกกำหนดเสียงตรีกับคำบอกกำหนดเสียงโทที่เป็นคู่กันไว้ด้วย เช่น นี่ นี่ คำบอกกำหนดเสียงตรี เมื่อตามหลังคำนามจะมีความหมายชี้เฉพาะเจาะจงที่คำนามนั่นเอง เช่น รถคันนี้ จะเจาะจงที่ตัวรถ

ส่วนคำบอกกำหนดเสียงโท เมื่อตามหลังคำนามจะมีความหมายป่งสถานที่อยู่ของคำนามนั้นด้วย เช่น รถนี้ หมายถึง รถที่จอดอยู่ที่ใกล้ๆ กับตัวผู้พูด

หมวดคำบอกเวลา หมายถึง คำซึ่งมีความหมายบ่งบอกเวลา ประเภทที่ ๑

ทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริม บอกเวลาตามลำพังได้ โดยอาจจะปรากฏต้น หรือท้ายประโยคก็ได้ เช่น คำว่า กลางคืน เข้า ตะกี้ ปีกลาย ต่อมา และประเภทที่ ๒ ทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกเวลาตามลำพังไม่ได้ เช่น เมื่อ ตอน ก่อน ที่ ฤดู

หมวดคำบุพบท อาจจะปรากฏหน้าคำนาม หรือปรากฏอยู่ระหว่างคำกริยากับคำนามก็ได้ คืออาจจะปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบ ๑๐

๑๐. นามช่วยหน้ากริยา กริยาอกรรม ____ นาม

ตัวอย่างเช่น คำว่า ไกล ไกล บน ข้าง นอก กลาง กว้าง ตาม ตั้งแต่ เป็นต้น จะสังเกตได้ว่า คำว่า ไกล สามารถจะปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบนี้ได้จึงจัดเป็นคำบุพบท เช่น ประโยค รถจอด**ไกล**ประตู และคำว่า ไกล นี้ก็ยังสามารถปรากฏอยู่ในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบของคำกริยากรรมได้อีกด้วย เช่น เรือ**ไกล**ท่าแล้ว เรือกำลัง**ไกล**ท่า ซึ่งวิจิตรณ์ ภาณุพงศ์ไม่ได้ให้คำอธิบายถึงการปรากฏของคำลักษณะเช่นนี้ไว้

หมวดคำเชื่อม มีอยู่ ๒ ชนิด คือ

หมวดคำเชื่อมนาม ในภาษาพูดมีอยู่ ๔ คำได้แก่ กับ หรือ ของ (ในภาษาเขียนมีคำว่า และ อีกคำหนึ่ง) มีลักษณะพิเศษคือ จะปรากฏระหว่างคำนาม ๒ คำและไม่ลงเสียงหนัก

หมวดคำเชื่อมอนุพากย์ คำเชื่อมอนุพากย์จะไม่ปรากฏในประโยคสามัญ แต่ปรากฏในประโยคผลม

นักไวยากรณ์โครงสร้างต้องการทำภาษาศาสตร์ให้เป็นศาสตร์ โดยการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการศึกษาวิเคราะห์ภาษา (discovery procedure) ซึ่งการวิเคราะห์ก็ต้องดำเนินการไปตามขั้นตอนที่เป็นแบบแผนเป็นระเบียบ และเน้นที่การแบ่งส่วนประกอบออกเป็นส่วนๆ การจำแนกหมวดคำในภาษาไทยของวิจิตรณ์ ภาณุพงศ์ก็เช่นกันได้ใช้ทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง โดยพิจารณาตำแหน่งของคำในประโยคเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นการศึกษาจากสิ่งที่ปรากฏ มีความชัดเจน และสม่ำเสมอในการดำเนินวิธีการ มีขั้นตอนในการศึกษาวิเคราะห์ตามทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้างซึ่งจะไม่ได้ศึกษาเรื่องของความหมายเลย แต่ก็น่าสังเกตว่าในบางหมวดคำวิจิตรณ์ ภาณุพงศ์ก็ได้มีการกล่าวถึงเรื่องของความหมายแทรกเข้ามาบ้าง ซึ่งอาจเป็นเพราะจุดมุ่งหมายของการเขียนตำราเล่มนี้เพื่อจะให้ผู้สนใจทั่วไปสามารถอ่านได้เข้าใจ จึงจำเป็นอย่างที่จะต้องนำเรื่องของความหมายมากล่าวถึงบ้าง และเนื่องจากการอาศัยตำแหน่ง

เป็นเกณฑ์ในการจำแนกหมวดคำ จึงถือว่าชื่อของหมวดคำไม่มีความสำคัญเท่าใดนัก ในการเรียกชื่อหมวดคำบางหมวดก็ยังคงใช้ชื่อตามแบบไวยากรณ์ไทยแต่เดิม เพียงแต่จะให้คำจำกัดความที่ต่างออกไปจากเดิม เช่น หมวดคำอกรรมกริยา แต่เดิมหมายถึงกริยาที่มีใจความครบถ้วนบริบูรณ์ ไม่ต้องมีคำที่เป็นกรรม คือ ผู้ถูกรับข้างท้าย แต่ในที่นี้หมายถึงคำที่สามารถปรากฏในกรอบประโยคทดสอบคู่ที่ ๑ ได้ เป็นต้น

ภาษาศาสตร์เบื้องต้น (Introduction to Linguistics) ของศาสตราจารย์ ดร.อุดม วโรตมสิกขิตต์

หนังสือภาษาศาสตร์เบื้องต้นนี้เป็นเค้าโครงอย่างย่อของวิชาภาษาศาสตร์ทั่วไป ซึ่งจะกล่าวถึงทฤษฎีปริวรรต (Transformational Grammar) เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะผู้เขียนได้กล่าวไว้ในคำนำว่ามีความถนัดในทฤษฎีการปริวรรตและผู้เขียนเห็นว่าทฤษฎีการปริวรรตกำลังเป็นที่แพร่หลายทั่วโลก (หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรก ปี พ.ศ. ๒๕๑๓)

จากหนังสือภาษาศาสตร์เบื้องต้นนี้จะพบว่านักไวยากรณ์ปริวรรตไม่สนใจเรื่องการจำแนกหมวดคำและกลุ่มคำมากเท่ากับนักไวยากรณ์แนวเดิมและนักไวยากรณ์โครงสร้าง เมื่อจะกล่าวถึงคำชนิดต่างๆ จะเรียกคำชนิดต่างๆ นั้นตามแบบนักไวยากรณ์แนวเดิม เช่น คำนาม สรรพนาม กริยา วิเศษณ์ เป็นต้น

จากการศึกษาหนังสือเล่มนี้จะพบว่ามี การเรียกชื่อหมวดคำต่างๆ ดังนี้

หมวดคำนาม เช่น คำว่า คน ผู้ชาย เด็ก หมา แมว เสือ ข้าว เป็นต้น

หมวดคำลักษณนาม เช่น คำว่า ตัว คน เล่ม หลัง

หมวดคำสรรพนาม แบ่งออกเป็น สรรพนามบุรุษที่ ๑ เช่น ผม ฉัน สรรพนามบุรุษที่ ๒ เช่น คุณ เรา สรรพนามบุรุษที่ ๓ เช่น มัน และประพันธสรรพนาม คือคำว่า ที่

หมวดคำกริยา อุดม วโรตมสิกขิตต์ถือว่ากริยาในภาษาไทยแบ่งออกเป็น ๓ ชนิดใหญ่ๆ ด้วยกันคือ

สกรรมกริยา คือ กริยาที่มีกรรมตามมาในโครงสร้างลึก (deep structure)* เช่น กิน เหา หิว หัก เป็นต้น ซึ่งอุดม วโรตมสิกขิตต์จะย้่าว่าสำหรับตัวอาจารย์เอง

* โครงสร้างลึก (deep structure) หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานของแต่ละประโยค เป็นโครงสร้างที่แสดงลำดับและความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ และเนื้อความของหน่วยต่างๆ ในประโยคเป็นระดับโครงสร้างที่จะนำไปตีความในเชิงความหมายต่อไป

กริยาตัวหนึ่งเป็นกริยาได้ชนิดเดียวเท่านั้น คือถ้าเป็นสกรรมกริยาก็เป็นสกรรมกริยา จะเป็น
อกรรมหรือวิเศษกริยาไม่ได้ นอกจากจะเป็นคำที่มีเสียงพ้องแต่ความหมายต่างกัน
เท่านั้น

ตัวอย่างประโยค หมาเห่า

เด็กหิว

ไม้บรรทัดหัก

จะมีหลายคนคิดว่า เห่า หิว และหักเป็นอกรรมกริยา เพราะตามโครงสร้าง
ไม่ปรากฏว่ามีกรรมตาม อุดม วโรตมสิกขติตถ์อธิบายว่า ขอให้คิดว่าปกติแล้วหมาจะ
ไม่เห่าเฉยๆ จะต้องเห่าอะไรสักอย่างหนึ่ง เป็นส่วนที่ปรากฏในโครงสร้างเล็ก แต่ลด
เสียในโครงรูปผิว (surface structure)* หรือคำว่าหิวก็เช่นกัน คำว่าอาหารหรือข้าว
เป็นต้น ก็ถูกละไว้ ส่วนคำว่า หัก จะต่างกับ เห่า และหิว จะถือว่าประโยคไม้บรรทัด
หักมาจากเขาหักไม้บรรทัด ตามขบวนการปริวรรต

สกรรมกริยานี้มีกริยาพิเศษอยู่ ๑ คำ คือ คำว่า คือ เพราะสกรรมกริยาตัวอื่น
คงรูปเดิมเมื่อเป็นปฏิเสธ เช่น กิน - ไม่กิน แต่ คือ นี้จะเปลี่ยนรูปเป็น ไม่ใช่ นอกจาก
นั้นแล้ว คือ อาจจะสามารถได้ เช่น วันนี้คือวันเสาร์ ลดรูปเป็น วันนี้วันเสาร์

กริยาบางคำ เช่น รด ตามโครงรูปผิวจะมีลักษณะผิดไปจากกริยาคำอื่นๆ
เช่น พอรดน้ำต้นไม้ม้ ทฤษฎีการปริวรรตจะถือว่าเป็นกริยาสกรรมธรรมดา มาจาก
โครงรูปเล็ก* พอรดน้ำ พอรดต้นไม้ม้*** และอาศัยหลักการปริวรรต ลดส่วนที่เหมือนกันออก
(identical constituent deletion) จะได้ พอรดน้ำต้นไม้ม้ ส่วนวิจิณณ์ ภาณุพงศ์
จะถือว่ากริยา ให้ ปรีक्षा เต็ม ขอ รด เป็นกริยาทวิกรรมเพราะมีกรรมตามได้ ๒ ตัว

อกรรมกริยา คือ กริยาที่ไม่ต้องมีกรรมตามมาในโครงรูปเล็ก เช่น ร้อง ไป มา
ตัวอย่างประโยค แม่ไปตลาด

แขกมาบ้าน

น้องอยู่กรุงเทพฯ

* โครงรูปผิว (surface structure) หมายถึง โครงสร้างประโยคหลังจากที่เปลี่ยนแปลง
ไปตามกฎปริวรรตต่างๆ แล้ว

** ประโยคที่มีเครื่องหมาย * อยู่หน้าประโยค เป็นประโยคที่ใช้ไม่ได้ ผิดไวยากรณ์

บางคนอาจคิดว่า ไป มา และ อยู่ ในประโยคเหล่านี้เป็นกรรมกริยา ซึ่งผิดตามหลักของโครงสร้างลึก และความรู้สึกของเจ้าของภาษา เราถือว่า ตลาด บ้าน และ กรุงเทพฯ ทำหน้าที่เป็นสถานวิเศษณ์ ซึ่งอาจทดสอบดูได้ด้วยการเปลี่ยนประโยคเป็นประโยคคำถาม จะได้

แม่ไป (ที่) ไหน

ถ้าหากตลาดเป็นกรรมของกริยาไป เมื่อเปลี่ยนเป็นประโยคคำถามก็น่าจะเป็น *แม่ไปอะไร ซึ่งเป็นประโยคที่ใช้ไม่ได้

เราถือว่าบุพบทบอกสถานที่หรือตำแหน่ง เช่น ที่ บน ใน เมื่อตามหลังกรรมกริยานั้นลดออกเสียได้ จนดูเฉินๆ เหมือนกรรมกริยาไป

วิเศษณกริยา (descriptive verb) ตามตำราไวยากรณ์แนวเดิมจะเรียกว่า ลักษณะวิเศษณ์ หรือคำคุณศัพท์ (adjectives) ในภาษาอังกฤษนั่นเอง ซึ่งคำวิเศษณกริยานี้จะทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นคำที่เปรียบเทียบได้ (เอา กว่า มาตามหลังได้) แต่อุดม วโรตมสิกขิตตถ์ รู้สึกว่าวิเศษณกริยานี้อาจทดสอบได้โดยอาศัยคำว่า ทำไม จากประโยคตัวอย่าง

ทำไมเขาไปที่นั่น

เขาไปที่นั่นทำไม

เขาทำไมไปที่นั่น

ทำไมผู้หญิงคนนั้นสวย

*ผู้หญิงคนนั้นสวยทำไม

จะเห็นว่าประโยคสุดท้ายนั้นใช้ไม่ได้ จึงอาจสรุปได้ว่า วิเศษณกริยาจะใช้ ทำไมไว้ท้ายประโยคไม่ได้ และมีกรรมตามหลังไม่ได้ ตัวอย่างคำวิเศษณกริยา เช่น สวย ดี ตลาด แดง

หมวดคำวิเศษณ์ (adverb) เท่าที่พบจากการศึกษาหนังสือภาษาศาสตร์เบื้องต้น ของศาสตราจารย์ ดร.อุดม วโรตมสิกขิตตถ์กล่าวถึงหมวดย่อยของคำวิเศษณ์ไว้ ได้แก่

กาลวิเศษณ์ เช่น เข้า คืน ปี

สถานวิเศษณ์ กล่าวถึงคำที่ทำหน้าที่สถานวิเศษณ์ เช่น โรงเรียน ในประโยคน้องไปโรงเรียน

อาการวิเศษณ์ หมายถึง วิเศษณ์ที่ขยายกริยา เช่น **วิ่งตื้อ แดงแจ๋ ดำปี** ส่วนมากจะอยู่หลังวิเศษณ์กริยาหรือกรรมกริยา

หมวดคำบุรพบท (PRT ย่อมาจาก particle) อุดม วโรตมสิขิตติธักกล่าวว่ บางทีอาจจะไม่ใช่บุรพบทอย่างที่เคยเข้าใจกันก็ได้ ในหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงคำบุรพบทไว้ดังนี้

บุรพบทที่ใช้กับสถานวิเศษณ์ เช่น ใน บน ใต้ นอก ที่ เช่น บนโต๊ะ ใต้เตียง
บุรพบทที่ใช้กับเครื่องมือ ได้แก่ ทาง โดย เช่น ทางเครื่องบิน โดยรถยนต์
บุรพบทที่ใช้กับกาลวิเศษณ์ เช่น เมื่อ ตอน ใน เช่น ตอนเช้า ในปีนี้

หมวดคำสันธาน เช่น คำว่า และ กับ

หมวดคำสร้อย กล่าวไว้เพียงว่า “ส่วนหลังกริยา (post - verb หรือ ลก นั้น) ก็ได้แก่ กาลวิเศษณ์ สถานวิเศษณ์ อาการวิเศษณ์ คำสร้อย ฯลฯ” (อุดม วโรตมสิขิตติธ, ๒๕๓๒, น. ๑๗๐)

นิยมลักษณ (determiner) เช่นคำว่า นี่ นั้น โน้น ใช้เพื่อบอกความเฉพาะเจาะจง (อุดม วโรตมสิขิตติธ, ๒๕๓๒, น. ๑๖๗-๑๗๒)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่านักไวยากรณ์ปริวรรตจะเรียกชื่อหมวดคำต่างๆ ตามแบบไวยากรณ์แนวเดิม แต่จะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจำแนกหมวดคำมากนัก จะใช้ชื่อเรียกหมวดคำเหล่านี้เพื่อช่วยอธิบายภาษาเท่านั้น จะมีเพียงหมวดคำกริยาเท่านั้นที่มีการกล่าวถึงการจำแนกอย่างละเอียดดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว เพื่อไม่ให้ผู้อ่านสับสนกับชนิดย่อยของหมวดคำกริยา

ไวยากรณ์ไทย ของรองศาสตราจารย์ ดร.นววรรณ พันธุเมธา

หนังสือไวยากรณ์ไทยเล่มนี้ นววรรณ พันธุเมธาเขียนขึ้นเพราะสาเหตุว่าในขณะนั้นมีหนังสือไวยากรณ์ไทยอยู่หลายฉบับ บางฉบับขัดแย้งกันในบางเรื่อง จึงได้ตัดสินใจเขียนไวยากรณ์ไทยฉบับนี้ขึ้น นววรรณ พันธุเมธายังได้กล่าวไว้ว่าความคิดต่างๆ ที่อยู่ในไวยากรณ์ไทยฉบับนี้แม้จะเป็นของตัวเองก็จริง แต่ก็เป็นความคิดที่ได้รับอิทธิพลจากไวยากรณ์ไทยเล่มอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฉบับของพระยาอุปกิตศิลปสารและของรองศาสตราจารย์ ดร. วิจิตรน ภาณุพงศ์ นอกจากนั้นยังได้เกิดความคิดจากการเรียนทฤษฎีไวยากรณ์ต่างๆ เป็นต้นว่า ไวยากรณ์ปริวรรต ไวยากรณ์การก จากการได้อ่านหนังสือและบทความที่เขียนเกี่ยวกับไวยากรณ์ไทยและไวยากรณ์ภาษาอื่นๆ ความคิด

ที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้งความคิดที่คล้อยตามและขัดแย้ง ในที่สุดก็สรุปรวมเป็นความคิดดังปรากฏอยู่ในไวยากรณ์ไทยฉบับนี้ (นวรรธน พันธุมธธา, ๒๕๔๔, น. คำนำ)

เรื่องการจำแนกหมวดคำ นวรรธน พันธุมธธาคิดว่าเกณฑ์ที่ควรจะใช้จำแนกคำได้ถูกต้องที่สุดคือ ความหมาย ทั้งนี้เพราะคำใช้สื่อความหมาย ความหมายของคำเป็นเครื่องกำหนดให้คำคำหนึ่งใช้ร่วมกับคำหนึ่งได้ แต่ใช้ร่วมกับอีกคำหนึ่งไม่ได้ คำที่มีความหมายทำนองเดียวกันจึงมักใช้ร่วมกับคำคำเดียวกัน เมื่อเราจำแนกคำตามความหมาย เราจึงมักได้คำที่มีที่ใช้ทำนองเดียวกันอยู่ในหมวดเดียวกัน แต่การจำแนกคำตามความหมายจะเกิดปัญหาที่สำคัญๆ คือ

๑. เรื่องของความหมายเป็นเรื่องที่ละเอียดซับซ้อน เมื่อใช้ความหมายเป็นเกณฑ์จะจำแนกคำเป็นชนิดย่อยๆ ได้หลายสิบชนิดและไม่อาจกล่าวถึงได้ครบทุกชนิด

๒. คำบางคำมีความหมายเป็นพิเศษ ไม่อาจเข้าพวกกับคำอื่นได้เลย เช่น คำว่าเอง ต่างหาก หากจำแนกคำตามความหมาย ก็จะมีหมวดคำที่มีคำคำเดียวในหมวด

ในเมื่อการจำแนกคำตามความหมายมีปัญหาเช่นนี้ นวรรธน พันธุมธธาจึงได้จำแนกคำตามหน้าที่ในการสื่อสารเป็นหมวดใหญ่ๆ แล้วจึงจำแนกย่อยตามความหมาย

หนังสือไวยากรณ์ไทยเล่มนี้แบ่งคำตามหน้าที่ในการสื่อสารเป็น ๖ หมวด ดังนี้

คำหลัก คือ คำสำคัญ ใช้บอกเนื้อความซึ่งผู้พูดสื่อสารไปยังผู้ฟัง คำหลักมี ๒ ประเภทคือ

๑. คำนาม คือ คำที่หมายถึงสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แบ่งได้เป็น คำนามสามัญ คือ คำที่หมายถึงสิ่งต่างๆ ทั่วไป เช่น คน ความรัก การต่อสู้ และ คำนามวิสามัญ คือ คำที่หมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น บังอร กาญจนบุรี ตูบ นอกจากนี้ยังมีคำบางคำที่น่าสงสัยว่าควรจะเป็นคำนามหรือไม่ คำเหล่านี้ได้แก่นามที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา จากตารางข้างล่างนี้

ที่ใช้	คำนามสามัญ	คำบอกเวลา
ใช้ร่วมกับคำกริยา	รถผ่านไป	คืนวันผ่านไป
ขยายด้วยคำกริยา	เด็กดี	วันดี
ขยายด้วยคำว่า นี่ นั้น	โต๊ะตัวนี้ โตะนั้น	คืนนั้น คืนนี้
ขยายด้วยคำบอกจำนวน	เด็ก ๒ คน	เดือน ๒ เดือน
ขยายด้วยคำบอกเวลา	เด็กคนแรก แถวที่ ๓	คืนแรก วันที่ ๓

ที่ใช้	คำนามสามัญ	คำบอกเวลา
ขยายด้วยประโยค มีคำเชื่อมหน้า	คนที่นั่งข้างๆ เขา ในตู้	ปีที่เขาแต่งงาน ในวันอาทิตย์

จะเห็นได้ว่าคำบอกเวลามีลักษณะเหมือนกับคำนามสามัญหลายประการ เราจึงน่าจะถือว่าคำนามบอกเวลาเป็นคำนามสามัญได้ แต่เป็นคำนามสามัญที่มีความหมายเป็นนามธรรม นำคำว่า นี่ หรือ นั้น ขยายไม่ได้ เช่นคำนามสามัญที่มีความหมายเป็นนามธรรม จะนำคำว่า นี่ นั้น ขยายเป็นความงามนี้ ความงามโน้น ไม่ได้

๒. คำกริยา คือ คำที่ใช้แสดงอาการ เหตุการณ์ สภาพ หรือความรู้สึกต่างๆ สามารถจำแนกคำกริยาตามความหมายได้ ๓ ประเภท คือ

กริยาแสดงอาการ อาจจะแสดงการเคลื่อนที่หรืออยู่กับที่ เช่น อยู่ หัวเราะ นั่ง กระโจน วิ่ง

กริยาแสดงสภาพ มีความหมายแสดงสภาพของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น กลม ยาว นุ่ม เบา ขาว ดี หยิ่ง

กริยาแสดงการประสบ คือ กริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ การรู้สึก หรือประสาทสัมผัส เช่น โกรธ อาย เห็น ได้ยิน เข้าใจ (นพวรรณ พันธุเมธา, ๒๕๔๙, น. ๖-๑๙)

คำแทน การใช้คำนามซ้ำๆ อาจทำให้เกิดความรู้สึกจำเจ ผู้ใช้ภาษาจึงอาจใช้คำอื่นแทนนาม ซึ่งคำที่ใช้แทนคำนามนี้มักมีความหมายไม่ชัดเจนอย่างคำนาม คำแทนสามารถแบ่งเป็นหมวดย่อยได้ ดังนี้

๑. คำบอกบุรุษ ใช้แทนคำนามในการสนทนา แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ คำบอกบุรุษที่ ๑ ใช้เรียกผู้พูด เช่น ฉัน ข้าพเจ้า คำบอกบุรุษที่ ๒ ใช้เรียกผู้ฟัง เช่น แก เธอ คำบอกบุรุษที่ ๓ ใช้เรียกผู้ที่กล่าวถึง เช่น แก มัน

คำบอกบุรุษบางคำมีความหมายกำกวมเพราะบอกบุรุษมากกว่า ๑ อย่าง เช่น เรา เป็นคำบอกบุรุษที่ ๑ ในบางกรณีหมายถึงผู้พูดคนเดียว บางกรณีหมายถึงผู้พูดหลายคน หรือผู้พูดกับผู้ฟัง เช่น ฟุ้งนี้เราจะไม่อยู่

เรา เป็นคำบอกบุรุษที่ ๒ เช่น เราชี้เกียจอย่างนี้ เดี่ยวก็สอตกหรือ

แก เป็นคำบอกบุรุษที่ ๒ เช่น แกจะไปไหน

แก เป็นคำบอกบุรุษที่ ๓ เช่น แกไม่รู้หรอก คุณเชื่อผมสิ

๒. คำชี้เฉพาะ จะแสดงว่าบุคคลหรือสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงนั้นอยู่ใกล้หรือไกลเพียงไร คำบ่งชี้ที่ใช้แทนคำนาม ได้แก่ นี่ นั้น โน่น นั้น นี่ ไนน์

๓. คำไม่ชี้เฉพาะ คือ คำที่มีความหมายกว้าง ไม่กำหนดแน่นอน คำไม่ชี้เฉพาะที่ใช้แทนคำนาม ได้แก่ ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร

๔. คำบอกจำนวน มีความหมายบอกจำนวนของสิ่งต่างๆ คำบอกจำนวนที่ใช้เป็นคำแทน คือ คำว่า ล้วน และ บ้าง

๕. คำบอกการแยก ได้แก่ คำว่า ต่าง

๖. คำบอกผู้ทำร่วม บอกความหมายว่า ผู้ทำกริยามีมากกว่าหนึ่ง กระทำร่วมกันหรือโต้ตอบกัน ได้แก่ คำว่า กัน

(นวรรัตน พันธุเมธา, ๒๕๔๙, น. ๒๒-๓๔)

สังเกตได้ว่าคำแทนทั้ง ๖ ชนิดนี้ พระยาอุปกิตศิลปสารจะเรียกว่า คำสรรพนาม แต่ที่หนังสือเล่มนี้เรียกต่างออกไปก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า คำเหล่านี้บอกความหมายต่างๆ กัน เพียงแต่ทำหน้าที่เหมือนกันคือใช้แทนนาม

คำขยาย คำขยายคือคำที่ใช้ขยายคำหลักหรือคำขยายด้วยกันเอง คำขยายมี ๔ ประเภท คือ

๑. คำที่ขยายได้ทั้งคำนามและกริยา ซึ่งได้แก่คำดังต่อไปนี้

ก. คำแยกประเภท คำแยกประเภทนี้จะตรงกับคำลักษณนามในหนังสือหลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสาร เช่น คน เล่ม แผ่น ข้อ ประการ เมตร บาท นาที่

ข. คำกริยา คำกริยาที่ใช้ขยายคำนามมักเป็นกริยาแสดงสภาพ เช่น มีกระถางมโหฬารตั้งอยู่มุมห้อง

เขาชอบสวมแว่นตาดำ

ครูชอบนักเรียนขยัน

ส่วนคำขยายกริยาที่ใช้ขยายกริยาอื่นมีทั้งกริยาแสดงอาการ กริยาแสดงการประสบ และกริยาแสดงสภาพ ตัวอย่างประโยค

เขาเริ่มพูด

เขาตั้งใจทำงาน

เขายิ่งงุนงง

ค. คำบอกจำนวน ได้แก่ จำนวนเลข หนึ่ง สอง สาม และคำอื่นๆ ที่เกี่ยวกับจำนวน เช่น บาง ทุก หลาย

ง. คำบอกลำดับ ได้แก่ คำที่มีคำว่า ที่ นำหน้าจำนวนเลข เช่น ที่หนึ่ง ที่สอง และคำอื่นๆ ที่บอกลำดับ เช่น แรก

จ. คำบอกเฉพาะตน ได้แก่ คำว่า เอง

ฉ. คำชี้เฉพาะ ได้แก่ คำว่า นี่ นั้น โน้น นี่ นั้น โน้น และอื่น

ช. คำไม่ชี้เฉพาะ ได้แก่ คำว่า ไใด ไไหน ไไร ยี่ ก็ และคำอื่นๆ ที่เกิดจากการประกอบคำเหล่านี้ เช่น ที่ใด เพียงไร

๒. คำที่ขยายนาม อาจเป็นคำนาม เช่น ประโยคที่ว่า

เสื้อของน้องเป็นรอยขาด

แจกันบนโต๊ะหายไปไหน

ครูจะอิงดูจัง

เป็นคำบอกบุรุษ เช่น คนไทยเราชอบสนุก คุณพ่อท่านไม่ค่อยสบาย หรือเป็นคำคุณศัพท์ เช่น ฉันชอบสีม่วง

๓. คำที่ขยายคำกริยา ได้แก่

ก. คำพิเศษณ์ เช่น ยายหนูเดินเตาะเตาะเข้ามาหา

ข. คำบอกผู้ทำร่วม เช่น เขาทำงานกัน

ค. คำบอกการเข้าร่วม เช่น ถ้าคุณไปเยี่ยมเขา ฉันจะไปด้วย

ง. คำบ่งเวลา เช่น น้องเคยหลับตลอดบ่าย

จ. คำบอกความถี่ เช่น ฉันหิวบ่อย

ฉ. คำบอกโอกาส เช่น คุณแม่ของฉันปกติไม่ค่อยอยู่บ้าน

ช. คำบอกความเห็น เช่น น้องต้องไปเชียงใหม่บ่อย

ซ. คำบอกการสั่ง เช่น อย่าเข้าไป

๔. คำที่ขยายคำขยาย ได้แก่ คำเสริมคำบอกจำนวน เช่น คำว่า สัก เกือบ ราว เศษ พอดี คำบอกความขัดแย้ง เช่น ถึง แม้ แม้แต่ คำบอกความสำคัญ เช่น เพียง แค่ ถึง ตั้ง คำบอกการจำกัด เช่น แต่ คำบอกการเพิ่ม เช่น อีก และคำปฏิเสธ ได้แก่คำว่า ไม่

คำเชื่อม คือคำที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ หรือระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ หรือระหว่างสิ่งต่างๆ กับเหตุการณ์

คำเชื่อมเดียว ได้แก่ คำเชื่อมที่ประกอบด้วยคำเชื่อมคำเดียว เช่น กว่า เพราะ

คำเชื่อมผสม ได้แก่ คำเชื่อมที่ประกอบด้วยคำเชื่อมตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไป เช่น หรือถ้า จนกระทั่ง

คำเชื่อมจำแนกตามตำแหน่งได้เป็น ๖ ประเภท คือ คำเชื่อมนำประโยคเชื่อม คำเชื่อมในประโยคเชื่อม คำเชื่อมท้ายประโยคเชื่อม คำเชื่อมนำคำหรือกลุ่มคำ คำเชื่อมหลังคำหรือกลุ่มคำ และคำเชื่อมนำประโยคย่อย

คำเชื่อมจำแนกตามความหมายได้เป็น ๒๑ ประเภท ได้แก่ คำเชื่อมบอกเจ้าของ คำเชื่อมบอกผู้มีส่วนร่วม คำเชื่อมบอกเครื่องมือ คำเชื่อมบอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ คำเชื่อมบอกแหล่งเดิม คำเชื่อมบอกจุดหมาย คำเชื่อมบอกความสัมพันธ์ทางเวลา คำเชื่อมบอกลักษณะ คำเชื่อมบอกความคล้ายตาม คำเชื่อมบอกการเปรียบเทียบ คำเชื่อมบอกความขัดแย้ง คำเชื่อมบอกความให้เลือกเอา คำเชื่อมบอกความยกเว้น คำเชื่อมบอกเหตุ คำเชื่อมบอกผล คำเชื่อมบอกเนื้อความ คำเชื่อมบอกการขยายความ คำเชื่อมบอกการอ้างถึง คำเชื่อมบอกการแนะนำ คำเชื่อมแสดงตัวอย่าง และคำเชื่อมเน้นความสัมพันธ์ (นวรวรรณ พันธุเมธา, ๒๕๔๙, น. ๘๙-๑๑๓)

น่าสังเกตว่าคำเชื่อมบางคำบอกความหมายได้ต่างๆ กัน เช่น กับ เป็นคำเชื่อมบอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ก็ได้ บอกผู้มีส่วนร่วม หรือบอกเครื่องมือก็ได้

นอกจากนี้คำเชื่อมยังสามารถจำแนกตามหน้าที่ได้เป็น ๖ ประเภท คือ คำเชื่อมนามกับนาม คำเชื่อมกริยากับนาม คำเชื่อมกริยากับกริยาหรือประโยคกับประโยค คำเชื่อมนามกับส่วนขยาย คำเชื่อมกริยากับส่วนขยาย และคำเชื่อมคำหรือกลุ่มคำหรือประโยค

คำเสริม คือ คำที่เสริมเข้าไปในประโยคเพื่อเน้นเจตนาของผู้พูดว่าต้องการบอกเล่า สิ่ง หรือถาม เป็นต้น หรือบอกสถานภาพระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังว่าเหมือนกันหรือสนิทสนมกันหรือไม่ คำเสริมแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ

คำบอกมาลา มักใช้เสมอเมื่อสื่อสารโดยการพูด ทำให้การพูดน่าฟัง ทั้งยังช่วยเน้นเจตนาของผู้พูด เช่น คำว่า นะ ละ ชี เถอะ หรือ

คำบอกการถาม คือ คำที่ทำให้ประโยคแจ้งให้ทราบกลายเป็นประโยคคำถามให้ตอบ ซึ่งคำบอกการถามจะถือเป็นคำบอกมาลาชนิดหนึ่งก็น่าจะได้ แต่คำบอกการถามจะมีลักษณะพิเศษต่างจากคำบอกมาลา คือ คำบอกการถามมักจะอยู่หน้าคำบอกมาลา และจะทำให้ประโยคแจ้งให้ทราบกลายเป็นประโยคคำถามให้ตอบ ได้แก่ คำว่า ไหม กัน หรือ

คำบอกสถานการณ์ คำบอกสถานการณ์จะแสดงเพศ วัยของผู้พูด สถานะของผู้ฟัง และท่าทีของผู้พูดต่อผู้ฟัง เช่น ค่ะ จ๊ะ ไฉน

คำเรียก - ร้อง คือ คำที่ผู้พูดให้เรียกผู้อื่นหรือเปล่งเสียงแสดงอารมณ์ เป็นคำที่มีลักษณะพิเศษคือ ไม่ต้องประกอบกับคำอื่นให้เป็นประโยค ใช้ลำพังก็ได้ มี ๒ ชนิด คือ คำเรียกขาน คือ คำที่ใช้เรียกผู้อื่นให้เกิดความสนใจ เช่น ชื่อบุคคล คำบอกเครื่องหมาย คำบอกตำแหน่งหรืออาชีพ เป็นต้น และคำอุทาน คือ คำที่เกิดจากการเปล่งเสียงแสดงอารมณ์ เช่น เอ๊ะ อู๊ย ฮี เป็นต้น (นworรณ พันธุเมธา, ๒๕๔๙, น. ๑๑๖-๑๔๑)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การจำแนกหมวดคำของนworรณ พันธุเมธา นั้นจะใช้เกณฑ์หน้าที่ในการสื่อสารแบ่งคำออกเป็นหมวดใหญ่ และใช้เกณฑ์ความหมายจำแนกคำออกเป็นหมวดย่อย ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงการนำทฤษฎีไวยากรณ์หลายๆ ทฤษฎีมาประยุกต์เข้าด้วยกันเพื่อใช้วิเคราะห์ภาษา

บทสรุป

จากการศึกษาดำรงไวยากรณ์ไทยทั้ง ๔ เล่ม ทำให้เห็นว่าการจำแนกหมวดคำในภาษาไทยนั้น เมื่อใช้ทฤษฎีไวยากรณ์หลายๆ ทฤษฎีมาจำแนก ก็จะทำให้ได้หมวดคำแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งนี้กลุ่มคำบางกลุ่มไม่ว่าจะจำแนกโดยใช้ทฤษฎีใดก็ตามก็ยังคงเป็นคำกลุ่มเดียวกัน เช่น กลุ่มคำนาม คำอุทาน เพียงแต่ว่าในหมวดคำนามในแต่ละทฤษฎีจะมีชื่อเรียกและให้คำจำกัดความแตกต่างกันไป เช่น หมวดคำนาม พระยาอุปทิศศิลปสารให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง เป็นคำบอกชื่อ คน สัตว์ สิ่งของ วิจิตรน ภาณุพงศ์ให้คำจำกัดความไว้ว่า คือ คำใดก็ตามที่สามารถปรากฏในตำแหน่ง x ของกรอบประโยคทดสอบ ๑ ก. และ ๑ ข. ได้ นworรณ พันธุเมธาให้คำจำกัดความไว้ว่า คำนามคือ คำที่หมายถึงสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม หมวดคำอุทาน พระยาอุปทิศศิลปสารให้ความหมายว่า เป็นคำที่ใช้เรียกคำบอกเสียง

ต่างๆ หมวดคำลงท้าย วิจิตรณ์ ภาณุพงศ์เรียกคำที่ปรากฏในตำแหน่งสุดท้ายของประโยคว่า คำลงท้าย หมวดคำเรียก - ร้อง นววรรณ พันธุมธธา จัดคำที่ผู้พูดเปล่งเสียงออกมาเพื่อแสดงอารมณ์อยู่ในหมวดคำเรียก - ร้อง ประเภทคำอุทาน แต่ไม่ว่าจะให้คำจำกัดความไว้อย่างไร คำเหล่านั้นก็คือกลุ่มคำเดียวกัน

กลุ่มคำบางกลุ่มมีคำที่สามารถทำหน้าที่ได้หลายอย่าง ทำให้เกิดปัญหาในการจำแนกหมวดคำว่า ควรจะจัดคำเหล่านั้นอยู่ในหมวดคำใด เช่น คำว่า ช้า สวย ดี ชั่ว ใ้ ในประโยค เขาสวย เขาใ้

พระยาอุปกิตศิลปสารจัดว่าคำเหล่านี้เป็นคำวิเศษณ์ที่ทำหน้าที่เป็นอกรรมกริยา

วิจิตรณ์ ภาณุพงศ์จัดว่าคำเหล่านี้เป็นคำกริยาอกรรม

อุดม วโรตมสถิตจัดว่าคำเหล่านี้เป็นคำกริยา ประเภทคำกริยาวิเศษณ์

นววรรณ พันธุมธธาจัดว่าคำเหล่านี้เป็นคำกริยา ประเภทคำกริยาแสดงสภาพ

จะเห็นได้ว่าเมื่อใช้ทฤษฎีวิยากรณ์ต่างๆ กันในการวิเคราะห์ ทำให้กลุ่มคำเหล่านี้จัดอยู่ในหมวดคำย่อยที่ต่างกันไป แต่ก็เห็นได้ว่าจะยังคงอยู่ในหมวดคำที่มีความสัมพันธ์กัน

เรื่องชนิดของคำนี้เป็นโมฆะในทัศนสำคัญในระบบไวยากรณ์เพราะเป็นการจำแนกประเภทที่พื้นฐานที่สุดและยังสัมพันธ์กับเรื่องระบบ โครงสร้าง และหน้าที่ด้วย ในภาษาใดก็ตามการวิเคราะห์ไวยากรณ์ย่อมเกี่ยวข้องกับเรื่องชนิดของคำเสมอ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคนอื่นๆ, ๒๕๔๖, น. ๒๕) นักไวยากรณ์แต่ละยุคแต่ละสมัยจึงพยายามคิดหาทฤษฎีต่างๆ เพื่อมาอธิบายชนิดของคำในภาษาไทย แต่ก็เห็นได้ว่าถึงแม้จะต่างความคิดต่างทฤษฎีแต่ผลลัพธ์ที่ได้ก็ยังคงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

บรรณานุกรม

นววรรณ พันธุมธธา. ไวยากรณ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

_____. “คำ วลี ประโยค.” *วรรณวิทัศน์*. ๓ (พฤศจิกายน ๒๕๕๖): ๑๙๑-๑๙๗.

พธนี ไชติกเสถียร. “รื้อในการจำแนกชนิดของคำในภาษาไทย.” *วารสาร มศว. ปทุมวัน*. ๑๕ (กันยายน ๒๕๓๓): ๔๖-๖๑.

ราตรี ถิ่นวารขร. “แนวคิดในการนำงานวิจัยภาษาไทยมาใช้สร้างตำราไวยากรณ์ไทย.” เอกสารประกอบการเสนอผลงานวิจัย สาขาปรัชญา ในการประชุมทางวิชาการเรื่อง “มนุษยศาสตร์กับ

- การพัฒนาประเทศ: ปัญหาของประเทศที่ต้องแก้ด้วยมนุษยศาสตร์. วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๔ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ กรุงเทพมหานคร.
- วจินตน์ ภาณุพงศ์. โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.
- สุโขทัยธรรมาราช, มหาวิทยาลัย. ภาษาไทย ๓ เล่ม ๒ หน่วยที่ ๗-๑๕. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๓๘.
- สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง. ทฤษฎีวากยสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคนอื่นๆ. ทฤษฎีไวยากรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- อุดม วโรตมสิขิตติธ. ภาษาศาสตร์เบื้องต้น (Introduction to Linguistics). พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. หลักภาษาไทย: อักษรวิธี วจวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๘.
- Udom Warotamasikkhadit. *Thai Syntax: An Outline*. Ph.D. Dissertation University of Texas, 1972.
- Vichin Panupong. *Inter - Sentence Relation in Modern Conversation Thai*. Bangkok: The Saim Society, 1970.